

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719 “Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра”. – К., 2006. – 25 с.
11. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. / За ред Є.І.Коваленко; Упоряд., прим. Є.І.Коваленко, І.М.Пінчук. – Кн.2 –К.: Либідь, 1997. – 320 с.
12. Социальная компетентность. – С.-Пб: Детский кризисный фонд Гумерова, 1999. – С. 432.
13. Трубочева С.В. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / Компетентністний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С”, 2004. – С.53-58.
14. Шишов С. Е., Агапов И. Г. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2002. – № 2, март–апрель. – С. 60–64.

The problems of social competence are considered in different scientific spheres: policy, psychology, pedagogics, sociology and philosophy. Functions, maintenance and structures of social competence are selected and described. Influence of the different programs of preschool education is also examined on forming of social competence of children.

Keywords: socialization, skills of co-operation, self-realization, feeling, intercourse, verbal competence, operative social competence, communicative competence, ego-competence.

Отримано: 8.02.2010

УДК 159.9:316.45

О.В.Павлова

Спотворення інформації в міжособовій взаємодії в контексті загальнолюдських цінностей

У статті висвітлюється явище спотворення інформації в процесі міжособової взаємодії. Розглядаються основні підходи до визначення поняття дезінформації, аналізуються існуючі погляди на природу та

чинники транслявання викривлених даних, зокрема акцентується увага на моральному аспекті передачі хибної інформації комунікатором.

Ключові слова: спотворення інформації, обман, неправда, дезінформація, обман задля блага, добросесний обман.

В статті освітається явлення искаження информации в процессе межличностного взаимодействия. Рассматриваются основные подходы к определению понятия дезинформации, анализируются существующие взгляды на природу и факторы трансляции искривленных данных, в частности акцентируется внимание на моральной стороне передачи ложной информации коммуникатором.

Ключевые слова: искажение информации, обман, ложь, дезинформация, обман во благо, добродетельный обман.

Взаємодія з іншими людьми відіграє визначну роль у житті кожного члена суспільства. Людину формує середовище, яке її оточує; у спілкуванні вона набуває основних характеристик, цінностей, установок; формуються її психічні явища і процеси. Соціалізація особистості є рушійною силою психічного розвитку та самовизначення.

У людських взаєминах, в осягненні того, як особистість впливає на групу і група на особистість, велике значення мають сприймання і розуміння людьми один одного. Вони завжди наявні в контактах людей і є настільки ж природними для них, як і задоволення буденних потреб.

Перебуваючи в соціумі, людина прагне не лише уваги до себе з боку інших людей, а й певного ставлення до себе. При цьому люди іноді видають себе не такими, якими вони є насправді. Однією з причин є те, що ми бажаємо отримати схвалення з боку оточуючих. У повсякденному спілкуванні люди не є пасивними об'єктами сприймання оточуючих, а в переважній більшості випадків намагаються показати себе в найбільш позитивному вигляді, тобто приховати одні риси та привернути увагу до інших своїх особливостей. По суті, людина вдається до спотворення інформації стосовно себе, використовує неправду.

Виходячи з позицій загальнолюдських цінностей, використання правди є більш схвальним, ніж будь-яка дезінформація, однак не можна стверджувати, що правда завжди є найкращим вибором. У багатьох ситуаціях люди керуються іншими категоріями, виходячи з власного розуміння ситуації. Неправда є соціально-психологічним компонентом життєдіяльності людини в соціумі, виконуючи різноманітні і часто досить конструктивні функції (використання плацебо в лікуванні, приховування інформації для уникнення паніки, використання неправди для розкриття або знешкодження

злочинця та ін.), тому намагання викоринити це явище з нашого життя як абсолютно негативне є утопічним і безперспективним.

У людській культурі склалося безліч афоризмів, прислів'їв, приказок стосовно дезінформації в процесі комунікації: “біда примушує до обману навіть чесних”, “краще корисна неправда, ніж правда, що сіє розбрат”, “якби не хиба, не було б і правди”, “розумна неправда краща за нерозумну правду”. Це свідчить про актуальність проблеми і увагу з боку суспільства до даного феномена.

Проблема людської нещирості, обману, дезінформації інших неодноразово ставала предметом обговорення в художній літературі, філософії, соціології та психології. Ставлення до феномена неправди, спотворення інформації, обману протягом століть змінювалось у різних державах досить кардинально: від повного табу на викривлення істини до часткового випрадання даного явища. З розвитком цивілізації явище спотворення людьми інформації при комунікації пройшло кілька стадій розвитку – від використання неправди з метою виживання у первісному суспільстві до фальсифікації в історії, викривлення інформації у ЗМІ, політиці, рекламі і т.д.

За певної висвітленості проблема використання неправди як засобу досягнення соціального схвалення залишається недостатньо розробленою. Більшість з висвітлених у літературі досліджень направлені на діагностику неправди та вивчення результатів тесту на поліграфі. Аналіз вітчизняних публікацій показує, що незважаючи на актуальність обговорюваної теми, у нашій науці майже немає досліджень, присвячених вивченню закономірностей породження і розуміння явища спотворення інформації в системі комунікації.

Багато хто з науковців, розглядаючи феноменологію спотворення інформації з філософських позицій, визнають, що явище дезінформації, очевидно, виникло разом з виникненням людини і є невіддільним від неї. Явище викривлення інформації при передачі укорінене у повсякденному і соціальному житті, наявне скрізь, де взаємодіють люди; є функцією будь-яких людських комунікацій, де відбувається зіткнення інтересів індивідів та соціальних груп. Тому питання полягає не в наявності або відсутності явища, а в питомій вазі дезінформації у кожному конкретному випадку. Так, Е.Берн стверджує, що більшість людських взаємин засновані на обмані і хитроцях, що можуть бути веселими і потішними, а іноді – низькими та злісними. Лише рідкісні “щасливці”, за Берном, є абсолютно щирими один з одним – це матері з немовлятами, справжні друзі і закохані [1, с. 98].

В силу свого поширення і буденності, явище спотворення інформації в комунікації трактується досить різнопланово.

Трансляція людиною хибної інформації може бути спровокована егоїстичними мотивами і направлена на здобуття особистого добробуту за рахунок інших: така форма викликає суспільний осуд. Дезінформація може зумовлюватись і благородними спонукками (наприклад, неправда, сказана лікарем тяжкохворому пацієнту), тоді вона визнається морально виправданою.

Проблема спотворення істини є однією з центральних у міжособовій комунікації. Використання дезінформації – протирічний, багатоплановий, вкрай заплутаний психологічний феномен, який, однак, не можна вважати, грубо кажучи, гріхом, оскільки будь-який гріх має антитезу – чесноту. Правду не можна вважати антитезою спотворення інформації, – доводить соціолог Ф. Кан. Він наводить приклад, що розмірковування про хибність фашизму чи комунізму не демонструє істинності антифашизму або антикомунізму [5, с. 61].

Хоч як парадоксально це звучить, та людина не зможе жити без спотворення інформації. Це підкреслює і Ю.І. Холодний, зазначаючи, що певної потайливості і обману вимагає від людини суспільство. Воно ставить нас у такі умови, що безперечна щирість стає майже неймовірною. Кожен з нас має безліч почуттів, які не в змозі висловити не шокуючи і не ображаючи інших при цьому. Тому, за словами Ю.І. Холодного, існує так звана “суспільна маска”, яку вимушений носити кожен [8, с. 53-88].

Д.І. Дубровський стверджує, що обман є засобом захисту і реалізації інтересів як окремих особистостей, так і груп, класів, народів і держав. Обман, за Дубровським, можна розглядати і в якості функції соціального інституту. Він може слугувати однією з форм прояву соціальних протиріч, виражаючи егоїстичне відособлення, конкуренцію та всілякі способи досягнення власних інтересів і цілей за рахунок інших людей або наперекір їх бажанню. “Одна з найважливіших функцій обману полягає в тому, що він здатний забезпечувати можливість збереження наявних комунікативних структур в умовах розбіжних або практично несумісних інтересів” [2, с. 17-49].

Визначаючи існування явища спотворення інформації як комунікативного, інформаційного, соціального і особистісного феномена, не всі автори схильні розглядати його як закріплене в людській поведінці, невідворотне і назавжди укорінене явище. У цьому аспекті підкреслюються більшою мірою контексти ситуацій, в яких вибір особистості або спільноти на користь неправди є слабкомотивованим, неочевидним або навіть шкідливим.

Розуміння і класифікація соціально-психологічних феноменів спотворення інформації в процесі комунікації значно відріз-

нятиметься залежно від підходу, з точки зору якого розглядається. Наприклад, якщо розглядати проблему дезінформації з позиції моралі, то зможемо виділити обман зловмисний і добросовісний. В комунікативному підході, де можна розглядати обман як передачу хибної інформації, можна виділити чисту дезінформацію, напівправду і мовчазну неправду.

За Віктором Знаковим, спотворенням істини зазвичай називають навмисну передачу відомостей, що не відповідають дійсності. Суть явища завжди полягає в тому, що людина вірить або думає одне, а при спілкуванні висловлює інше [4, с. 12].

Пол Екман визначає дезінформацію як дію, якою людина вводить в оману іншу, роблячи це навмисно, без попереднього повідомлення про свої наміри і без чітко вираженого прохання з боку жертви не розкривати правду [11, с. 13].

У повсякденному житті люди часто використовують слова “брехня”, “неправда”, “обман” у якості синонімів, однак з точки зору деяких психологів ці поняття мають відмінний зміст. Так, за Ю.І. Холодним, брехня – це свідоме викривлення відомої суб’єкту істини: вона являє собою усвідомлений продукт мовної діяльності суб’єкта, що має на меті ввести в оману співбесідника. Даний феномен має місце у всіх сферах людського буття, проявляється в найрізноманітніших ситуаціях, у зв’язку з цим має досить різностороннє трактування. Спотворення істини психічно здоровою, нормально розвинутою людиною, як правило, визначається реальними мотивами і направлене на досягнення конкретних цілей. Тому повна щирість стає практично неможливою і може, очевидно, розглядатись як психічна патологія. Оскільки абсолютно правдивих людей немає, відмінність між брехуном і правдивою людиною має досить умовний характер і потребує обов’язкового конкретно-ситуаційного уточнення [8, с. 81-88].

На відміну від брехні, обман – це напівправда, що провокує людину, яка сприймає її, на помилкові висновки з достовірних фактів; повідомляючи деякі істинні факти, суб’єкт обману навмисно приховує інші, що є важливими для розуміння відомостей. Обман виникає тоді, коли відбувається зіткнення особистісних інтересів і моральних норм і коли досягнення бажаного іншим шляхом для того, хто використовує обман є занадто складним або неможливим.

Неправда – це висловлювання, засноване на помилковому судженні того, хто говорить або на його неповному знанні, про що він говорить. На відміну від обману, комунікатор не приховує відомої інформації і не має на меті нічого іншого, крім передачі повідомлення, що містить неповну (або викривлену) інформацію [12, с. 52-78].

П. Екман, у свою чергу, не розмежовує поняття дезінформації на окремі категорії, акцентуючи увагу не на визначенні, а на функціях.

Варто зазначити, що на явище спотворення інформації при комунікації як психологічний феномен вчені різної ментальності мають різні погляди. Загалом, під дезінформацією розуміють свідоме викривлення відомої суб’єкту істини, яким одна людина навмисно вводить в оману іншу без попереднього повідомлення про свої наміри.

За Д.І. Дубровським, добросовісний обман являє собою різновид навмисного обману, оскільки виражає визначену зацікавленість людини. Однак, на відміну від недобросовісного обману, що використовується, як правило, для реалізації егоїстичного інтересу, “добросовісний обман виражає такі інтереси суб’єкта, що є сумісними з загальнолюдськими цінностями, принципами моральності і справедливості. Це можна інтерпретувати в сенсі співпадіння інтересів того, хто обманює, і того, хто є об’єктом добросовісної обманної дії” [2, с. 71-93].

Поряд з особистісними особливостями суб’єктів спілкування, суттєву роль у розумінні такого феномена як добросовісний обман, відіграють ситуативні фактори. Важливим параметром соціального оточення є ступінь нормативної або ситуативної підтримки, що надається тому, хто обманює. Одна і та ж людина в різних ситуаціях може бути в очах суспільства героєм (якщо вона обманула ворога), або злочинцем (якщо обманула власну референтну групу).

В. Знаков пропонує явища добросовісного обману розділити на дві групи. До першої відносимо всі випадки, коли об’єкт обману і об’єкт доброї справи співпадають. Типовим прикладом слугує приховування від хворого тієї інформації про стан його здоров’я, що може спровокувати тяжкі психоемоційні переживання, депресію, суїцидальні настрої і тим самим зменшити активність хворого у протистоянні захворюванню. Чітко продумана й організована лікарем дезінформація хворого може, навпаки, підвищити його опірність хворобі і надати впевненості у позитивному завершенні лікування, що сприятиме мобілізації його сил [4, с. 152-214].

Сюди ж можна враховувати будь-які інші випадки, де обман здійснюється заради того, щоб полегшити становище іншої особи: звільнити його від горя, надмірних негативних емоцій, захистити від небезпечного захоплення, від помилок, нерозумних дій, покласти край думкам про самогубство і. т. ін.

Розглянемо детальніше проблему дезінформації іншої особи в контексті використання плацебо в лікуванні. Термін “плацебо” походить від латинського *placere* – “подобатись”, “бути задоволеним”. У класичному розумінні цього слова “плацебо” – імітація ліків.

Зазвичай це нешкідливі пігулки з молочного цукру, розфасовані і запаковані як справжні [10, с. 215-222].

Тривалий час медики нехтували плацебо, називаючи його “псевдолікуванням”. Вважалося, що плацебо використовували лікарі, які не бажали утрудняти себе пошуком істинних причин хвороби. Та в наш час плацебо стало об’єктом серйозної уваги.

Виявилось, що плацебо у багатьох випадках діє не гірше справжніх препаратів. Є приклади, коли з його допомогою вилікували невиліковне. П. Екман описує історію з препаратом “Летрил” (його виготовляли на основі абрикосових кісточок), яким лікували рак. Сотні хворих людей, визнаних медициною безнадійними, одужали завдяки “Летрилу”, а потім виявилось, що препарат не має жодної дії на клітини пухлин [11, с. 32-39].

Як зазначає П.Екман, в медицині вважають навіть, що плацебо допомагає кожному третьому. При цьому спектр дії практично безмежний – від післяопераційних станів до головного болю і кашлю. Описані випадки, коли після операції пацієнтам почергово давали морфій і плацебо – ефект був однаковий; до того ж, чим сильнішим був біль, тим яскравішою була дія плацебо. Цікавим є факт, який наводить П.Екман, про те, що препарати плацебо викликають навіть ті побічні дії (наприклад, сонливість), які повинен викликати відповідний препарат і про що відомо пацієнтові [11, с. 32-39]. Зрозуміло, що дія препарату базується виключно на установці людини, жодної біологічної дії на організм складові “лікві” не несуть. Постає доволі складне питання: то чи має право лікар дезінформувати, призначаючи плацебо? Чи не порушує він медичну етику, приховуючи істинний стан речей? У безнадійних випадках часом доводиться обходити правду мовчанням. Лікар дає можливість хворому покладатися на бажання одужати, задіюючи внутрішні сили організму, стремління до самозбереження.

Та далеко не всі науковці розділяють погляди про добросовісність дезінформації задля добра. Так С. Гроф з цього приводу зазначає у контексті оцінки сучасної медичної допомоги, яка надається хворому, що у цій боротьбі за механічне продовження життя будь-якою ціною дуже мало уваги звертається на те, якими є останні дні вмираючого. Часто медичний персонал і члени сім’ї розігрують складні сцени, намагаючись приховати від хворого істинну ситуацію і тішачи його нездійсненними надіями. Все це, на думку С. Грофа, лише підсилює почуття ізоляції і відчаю, що переживає вмираючий, інстинктивно відчуваючи оточуючу неправду [3, с. 26-39].

Повертаючись до класифікації добросовісного обману за В.Знаковим, до другої групи можна віднести ті випадки, коли об’єкт

обману і об’єкт доброї справи не співпадають. У таких випадках один суб’єкт обманює іншого заради блага або третього, у ролі якого може виступати будь-що: від конкретної людини до абстрактної цілі, або ж у власних цілях, які здаються справедливими більшості. Наприклад, застосування спотворення інформації в ході переговорів для людей, які займаються знешкодженням терориста, є їм дозволеним, рекомендованим і нормативно закріпленим. В інших випадках використовуваний обман може бути ні рекомендованим, ні нормативним, однак з точки зору більшості – необхідним і оправданим. Наприклад, при допиті злочинця слідчий може дезінформувати його про зізнання співучасника або появу нових прямих доказів його причетності. Хоча з моральної, філософської, загальнолюдської позиції використання правди завжди є більш схвальним, обман мовчки схвалюється і навіть вважається бажаним, як адекватна протидія певній агресивній соціальній дійсності.

Децю іншу класифікацію, за В.Знаковим, отримуємо, якщо за групуючу основу взяти, з одного боку, всі суспільно-нормативні ситуації обману, а з іншої – особистісно-моральні. У першому випадку обман є необхідним суспільним інструментом, що дає змогу отримати більш вигідні результати, ніж якби говорилося лише правда. Так, припустімо, що всі психологи одночасно вирішують не вводити в обман досліджуваних, – багато з експериментів стануть неможливими [4, с. 152-214].

У другому випадку обман є ситуативним, не підлягає вивченню, не має чітко виражених ознак суспільної згоди, не є нормативно формалізованим і всю відповідальність несе, як правило, об’єкт, що ініціює обман заради певної вигоди, яку він передбачає.

Під суспільно-нормативними ситуаціями слід розуміти всі випадки обману, що володіють наступними ознаками:

- вони піддаються правовому, нормативному і суспільному регулюванню;
- відмова або заборона на використання обману може призвести до ситуацій, більш драматичних і несприятливих для суспільства.

Тут можна погодитись із В. Знаковим у тому, що іноді ми просто змушені викривляти істину. Інакше, наприклад, неможливою стала б розробка нових ліків, в експериментальній психології довелось б виключити велику кількість методик і підходів, при яких доліджуваний не повинен знати цілей і завдань експерименту.

- Люди, які застосовують обман з позиції суспільно-нормативних ситуацій, не переслідують власних інтересів.

Цілком ймовірно, що поза контекстом цих ситуацій ті ж люди взагалі неспроможні обманювати інших. Обман для них є інстру-

ментом, використання якого виправдано лише у строго визначених ситуаціях.

- Суспільство визнає існування таких ситуацій, коли використання обману є оправданим, і в більшості підтримує це [4, с.152-214].

Згідно з ієрархією потреб А. Маслоу, базальні потреби людини – фізіологічні потреби і потреба у безпеці – мають більшу цінність для будь-якої більшості, ніж потреби більш високого рівня розвитку – моральні, загальнолюдські. Як наслідок, можна зробити висновок, що суспільство загалом визнає право на існування ситуацій обману, якщо вони орієнтовані на задоволення базальних потреб, пов'язаних з виживанням та безпекою [6, с. 23].

Під особистісно-моральними ситуаціями обману слід розуміти всі випадки, у яких об'єкт або замовчує істинний стан речей, або спотворює інформацію, передбачаючи, що в обох випадках це буде найкращим виходом для суб'єкта, котрому надається хибна картина реальності. Основна відмінність таких ситуацій від нормативно-суспільних полягає в тому, що об'єкт керується власним розумінням ситуації, і будь-який контекст, що визначав би обманну дію як вимушену, оправдану або необхідну, відсутній.

Особистісно-моральні ситуації обману є більш поширеним явищем, ніж нормативно-суспільні, кількість яких чітко визначається суспільством. Ми зустрічаємо їх вдома, на роботі, на вулиці і т.п.

Варто розглянути ознаки, притаманні феномену доброчесного обману в контексті ненормативних ситуацій:

- особиста впевненість, що у визначеному контексті ситуації краще обманути або приховати певну інформацію, ніж сказати правду;
- поведінку осіб, які в певних ситуаціях схильні обманювати заради передбачуваної вигоди, неможливо контролювати і регламентувати;
- для будь-якого з поширених випадків особистісно-моральної ситуації обману не існує однозначних фактів і висновків, що стверджували б, що в даних випадках правда є бажанішою за обман [7, с. 11-35].

Не завжди можна стверджувати, що людина, що вдається до доброчесного обману, дійсно робить це згідно гуманних переконань, керуючись бажанням принести іншому полегшення. Часто люди можуть не усвідомлювати або ж не визнавати, що обман, який вони передають з переконанням, що він є обманом заради блага, вигідний для них самих.

Особиста вигода може бути присутньою як у суспільно-нормативних ситуаціях обману, так і в ситуаціях особистісно-моральних. Лікарем, який пропонує пігулку, знаючи, що вони не допоможуть, але запевняючи у протилежному, можуть керувати не лише шляхетні, але й корисливі інтереси. Слідчий, що дезінформує підозрюваного для того, щоб збити його з пантелику, може бути зацікавленим у тому, щоб якомога швидше розкрити злочин і отримати за це певне посадове заохочення. І в деяких ситуаціях доброчесної дезінформації, або соціально дозволеного обману, можна виявити, що людиною керують не лише моральні спонуки, а іноді й просто аморальні, які лише маскуються під доброчесність.

У випадках, коли об'єкт обману і об'єкт доброї справи співпадають, потрібно враховувати той факт, що в переважній більшості випадків, що зазвичай пов'язані з надзвичайно інтенсивними стресовими ситуаціями, в комунікації має місце не факт доброчесного обману, а самообман. Це пов'язано з захисним механізмом організму на дуже сильний стрес. Так, в ситуаціях несподіваної втрати близької людини, її травматизації або хвороби оточуючі можуть повідомляти хибну інформацію не тому, що хочуть полегшити становище інших людей, підданих дії стресу, а лише тому, що не здатні самі прийняти істинний стан речей. Тож, їх висловлювання не можуть кваліфікуватись як обманні.

З проаналізованого можна зробити висновок, що існує не лише “негативна” функція спотворення інформації при комунікації, але й позитивна, що багато в чому приносить користь як для об'єкта, так і для суб'єкта обману. Прикладом може слугувати застосування плацебо в лікуванні, що запускає механізми саморегуляції організму. Доброчесним обманом можна також вважати замовчування лікарем реального діагнозу смертельно хворого пацієнта, щоб не погіршувати його стан.

В умовах сучасного суспільства майже постійно виникають ситуації, коли людина може стати об'єктом обману. Це може бути викривлення істини з метою приховати “темні справи” або замовчування фактів, але з благими намірами. Все це є невід'ємною складовою нашого життя, однак разом з тим логічним здається прагнення людей убезпечити себе від цього, чи хоча б зменшити обсяг неправди у свою адресу. Заперечити наявність явища спотворення інформації в процесі міжособової та групової взаємодії неможливо, відповідно убезпечити себе від впливу дезінформації теж є завданням майже утопічним. Однак, в той же час недопустимим є і нерозважливе, некритичне поглинення інформації, що надходить ззовні. Саме тому вкрай важливим і необхідним для кожного з членів суспільства є

індивідуальний розвиток критичності, здатності до аналізу, свідомого підходу до сприймання і оцінки інформації, що людина отримує в процесі комунікації. Важливим аспектом є також розвиток серйозності і відповідальності за достовірність і моральність інформації, яку транслює кожна конкретна людина.

Список використаних джерел

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. – Екатеринбург: Литур, 1999.
2. Дубровский Д.И. Обман: философско-психологический анализ. – М.: Канон-плюс, 2010.
3. Гроф С., Хэлифакс Дж. Человек перед лицом смерти. – М.: Изд-во Трансперсонального института, 1996.
4. Знаков В.В. Психология понимания правды. – СПб., 1999.
5. Кан Ф. Опыт возможной философии лжи. – М.: Академия, 1989.
6. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Питер, 2003.
7. Фрай О. Ложь. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2006.
8. Холодный Ю.И. Полиграфы (“детекторы лжи”) и безопасность. Справочная информация и рекомендации. – Выпуск 1. – М.: “Мир безопасности”, 1998.
9. Хоффер Э. Истинноверующий. – Мн.: ЕГУ, 2001.
10. Щербатых Ю. Искусство обмана. – М.: Эксмо-Пресс, 2002.
11. Экман П. Психология лжи. – СПб.: Питер, 2007.
12. Юнацкевич П.И., Кулагин В.А. Психология обмана. – СПб: Фолио-Плюс, 2007.

The article highlights the phenomenon of information distortion in the platform of interaction. The main approaches to the definition of disinformation, analyzes the current views of nature and deceptive data translation factors, including a focus on the moral aspects of transfer of false information by the communicator.

Keywords: information distortion, deceit, lies and disinformation, deception to good, moral fraud.

Отримано: 14.02.2010

Аксіологічний вимір ставлення молоді до права

У статті подано психолого-теоретичний аналіз взаємозв'язку ставлення молоді до права та особливостей ціннісних орієнтацій особистості. Розкрито сутність ставлення до права як оцінного компонента правосвідомості, його форми. Наведено та проаналізовано результати емпіричного дослідження взаємозв'язку основних цінностей особистості та особливостей її ставлення до права та правових явищ.

Ключові слова: правова соціалізація, правосвідомість, ставлення до права, цінність, ціннісні орієнтації особистості.

В статті представлено психолого-теоретичний аналіз взаємозв'язку стосовно молоді до права та особливостей ціннісних орієнтацій особистості. Розкрито сутність стосовно до права як оцінного компонента правосвідомості, його форми. Наведено та проаналізовано результати емпіричного дослідження взаємозв'язку основних цінностей особистості та особливостей її ставлення до права та правових явищ.

Ключевые слова: правовая социализация, правосознание, отношение к праву, ценность, ценностные ориентации личности.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших проблем сучасної психологічної науки є гармонійний розвиток особистості. Вирішення цієї проблеми передбачає розв'язання задачі успішної взаємодії людини й суспільства, що, в свою чергу, залежатиме від ефективності процесу соціалізації. Соціалізація – процес багатограний, охоплює всі сфери життєдіяльності особистості, зокрема й правову. Правова соціалізація була об'єктом психологічного дослідження й раніше. Основною проблематикою виступали дефекти, що виникали в ході правової соціалізації, та їх наслідки, вироблення методів ресоціалізації тощо. На сучасному етапі розвитку психологічної науки вчені все більше звертають увагу на попередження негативних наслідків соціалізації. Така постановка проблеми вимагає вивчення соціально-психологічних чинників, що її супроводжують, зокрема особливостей ціннісно-нормативної системи особистості.

В цьому аспекті особливий інтерес для дослідників представляє молодь. Старший підлітковий та юнацький вік цікавий з погляду формування системи ціннісних орієнтацій особистості: починає окреслюватися стійке коло інтересів, зростає зацікавленість світоглядними питаннями, відбувається переключення інтересів з